

De Belgische economie in grote problemen

DRS. E. A. VAN TRAA

Inleiding

Het Belgische volk is onlangs voor de zesde maal in dertien jaar ter stembus getogen. Cijfers die altijd nog gunstig afsteken bij Denemarken, waar men slechts tien jaar nodig had om zes maal zijn stem uit te brengen . . . De dertigste Belgische regering na de oorlog kan nog wel enige tijd op zich laten wachten. Hoewel optimisten van oordeel zijn dat de verkiezingen van 8 november jl. duidelijkheid hebben gebracht in de bedoelingen van het kiezersvolk, schaart de auteur van dit artikel zich liever achter degenen die menen dat niets is opgelost en dat de situatie alleen maar uitzichtlozer is geworden. Een der weinige positieve zaken van die verkiezingen is slechts dat het aantal blanco en ongeldige stemmen dit keer redelijk is teruggelopen. Kennelijk hebben de 18-21-jarigen, die deze maal voor het eerst hun stem mochten uitbrengen, gehoor gegeven aan de oproep een geldige stem uit te brengen, ook al bestaat het vermoeden

dat zeer velen onder hen zich achter de zogenaamde groenen hebben geschaard.

Nu kan men het erover eens zijn dat het stelsel van evenredige vertegenwoordiging, zeker wanneer dat gepaard gaat met een situatie waarin dertien partijen in de volksvertegenwoordiging zetelen, niet de ideale voedingsbodem biedt voor spectaculaire verschuivingen in de samenstelling van een parlement, maar anderzijds heeft men toch de neiging, wanneer men louter en alleen op cijfers afgaat, te verklaren dat de situatie in België constitutioneel gezien aan duidelijkheid niet veel te wensen overlaat. Christen-democraten en liberalen, na de verkiezingen de meest voor de hand liggende combinatie, beschikken in het nieuwe parlement immers over een niet onredelijke meerderheid van 113 zetels op de 212. Men zou normaal gesproken derhalve snel aan het werk kunnen tijgen.

Maar België zou België niet zijn wanneer, met deze eenvoudige constatering als uitgangspunt, de moeilijkheden niet

zouden beginnen. Want wat is het geval? De grote winnaars van de verkiezingen, de liberalen (met een winst van 15 zetels), willen niet met de socialisten in een kabinet. De socialisten, die zich bij die zelfde verkiezingen aardig hebben kunnen handhaven, willen niet met de liberalen in een kabinet. De liberalen willen wèl met de christen-democraten in een kabinet, doch die geven na het catastrofale verlies van 21 zetels voorlopig de voorkeur aan een rustkuur in de oppositie, en verklaren slechts mee te willen doen wanneer het echt niet anders kan. En dan „last but not least” is van koning Boudewijn bekend dat hij in deze ernstige economische en politieke crisis meer heil ziet in een kabinet van de drie grote politieke families, zoals dat heet. Christen-democraten, liberalen en socialisten.

De door de koning aangezochte liberale informateur Vanderpoorten heeft in eerste aanleg een dergelijke formule moeten verkennen. Gezien het gebrek aan enthousiasme waarop hij is gestuit, heeft hij die al spoedig moeten laten varen. Vandaar dan ook dat van verschillende zijden stemmen zijn opgegaan voor een zakenkabinet. Doch die stemmen komen uiteraard van buitenaf. Wie de verhoudingen in België kent, waarvan sommigen zeggen dat het parlement er een secundaire rol vervult en dat het in feite wordt geregeerd door de partijvoorzitters (al of niet te zamen met de vakbeweging) en nauwelijks door de ministers, zal begrijpen dat het woord zakenkabinet de heftigste reacties oproept bij degenen die vrezen dat zij in zo'n situatie hun greep op het kabinet zullen verliezen.

De koning heeft ten slotte dezer dagen het sein op groen gezet voor wat men noemt een rooms-blauw-kabinet, en de heer Willy de Clercq, partijgenoot van Vanderpoorten tot formateur benoemd. Willy de Clercq heeft op de ex-informateur voor dat hij specialist is op financieel-economisch gebied — hij was enige malen minister van Financiën — en België heeft zijn ervaring hard nodig, want over één ding zijn de elf miljoen Belgen het eens: zó kan het niet langer. Wat evenwel onder „het” verstaan moet worden, is minder duidelijk.

Sommigen denken daarbij aan de maatschappijstructuur. Anderen weer aan de structuur van de Belgische staat. Maar men moge toch hopen en vertrouwen dat de grote meerderheid der Belgen inziet dat het zo niet langer kan met de Belgische economie en dat de sanering daarvan prioriteit verdient. Dus vóór alles de Belgische economie redden.

In de eerste plaats zijn er de 413.000 werklozen. Ingeschreven werklozen wel te verstaan, want evenals in ons land zijn de cijfers enigszins versluierd, want naast de 413.000 ingeschreven werklozen staat nog een leger van ± 160.000 onzichtbare werklozen die als uitvloeisel van het enige jaren geleden tot stand gekomen „plan tot opslorping van de werkloos-

heid" tijdelijk of permanent uit de registers der werklozen zijn verdwenen. Het zij omdat zij als stagiaire in een bedrijf zijn te werk gesteld, hetzij omdat zij met vervroegd pensioen gingen, hetzij omdat zij werk verrichten in het Bijzonder Tijdelijk Kader, hetgeen betekent dat de (lokale) overheid of een publiekrechtelijk orgaan tijdelijk van hun diensten gebruik maakt. Daar het echter geen geheim is dat zeer velen onder die stagiaires en tijdelijk tewerkgestelden vroeger of later weer bij het arbeidsbureau als werkzoekende terugkeren, doet men er misschien verstandig aan deze categorieën gewoon bij de officiële werklozen op te tellen. Men komt dan — te zamen met de VUT-ers — al aardig in de buurt van de 570.000, waaronder overigens 55% vrouwen schuilen.

Vervolgens schreeuwen de overheidsfinanciën om een sanering. België heeft altijd reeds een fikse staatsschuld gekend, doch die schulden zijn de laatste paar jaar werkelijk bezig de pan uit te rijzen. De openbare schuld, die dit jaar nog met Bfr. 450 mrd. is gestegen, ligt reeds boven de Bfr. 3.000 mrd. Daarbij moet men dan nog optellen de zeer snel aangroeiende buitenlandse schuld. Cijfers daarover zijn moeilijk op te diepen. Cijfers zijn in België trouwens überhaupt moeilijk te verkrijgen. Voornamelijk omdat het ene volksdeel niet voor het andere wil weten wat de realiteit is. Dat verschijnsel ziet men bij voorbeeld duidelijk wanneer het telkens opnieuw opduikende vraagstuk aan de orde is van de hoogte van de solidariteitsbijdrage van Vlaanderen aan Wallonië, of omgekeerd. Ook daar zal men waarschijnlijk nimmer uitkomen omdat de partijen elkaar steeds op ieder punt zullen tegenspreken.

Wanneer men de buitenlandse schuld op, laat ons zeggen, Bfr. 500 mrd. begroot, zit men er niet zo ver van af. Die schuld is grotendeels ontstaan door leningen van Belgische gemeenten, die geen andere weg meer open stond dan zich te wenden tot buitenlandse consortia. Het enige voordeel van die leningen, waaruit dikwijls de achterstallige lonen van het gemeentepersoneel moeten worden betaald, is dat zij ertoe bijdragen de betalingsbalans van België, die eigenlijk sterk deficitair zou moeten zijn, enigszins in evenwicht te houden. De uit die lening binnenkomende deviezen vormen immers een welkome aanvulling op de gestadig slinkende voorraad vreemd geld bij de Nationale Bank van België, die in het jaar 1981 immers ongeveer Bfr. 250 mrd. in harde deviezen heeft zien afvloeien om de frank te steunen in de strijd tegen het devaluatiespook.

De onzekere positie van de frank hangt nauw samen met de situatie van de rijksbegroting, die reeds enige jaren met tekorten kampt die bij dr. J. Zijlstra ongetwijfeld apocalyptische visioenen zouden oproepen. In de cijfers voor 1982 bestaat nog geen klaarheid, doch wel staat vast dat het streefcijfer van Bfr. 200

mrd. onhaalbaar is. Het feit dat zelfs de Europese Commissie zich met het Belgische begrotingstekort bezighoudt, en in de maand juli van dit jaar heeft menen te mogen opmerken dat die tekorten reeds lang de grens van het toelaatbare hebben overschreden, is in deze samenhang veelbetekenend! En die grens ligt volgens de Europese Commissie bij Bfr. 200 mrd. Het netto financieringstekort voor 1981, dat aanvankelijk door de EG op 12% (!) werd geraamd, zal met ongeveer Bfr. 530 mrd. aanzienlijk hoger uitvallen en waarschijnlijk op ruim 14% van het nationaal inkomen uitkomen. Daarbij doet ons geraamd Nederlandse financieringstekort slechts amateuristisch aan!

Die tekorten, die voor een groot deel voortvloeien uit sterk achterblijvende fiscale inkomsten, hebben bovendien ten gevolge dat de afdrachten voor de sociale zekerheid in het gedrang komen, hetgeen weer ten gevolge heeft dat de reserves bij de verschillende kassen voor sociale zekerheid worden aangetast en soms zelfs in schuldposities veranderen. Waarna men weer een speciale lening moet afsluiten om, bij voorbeeld in het kader van de ziektekostenverzekering, de achterstallige rekeningen van specialisten, ziekenhuizen en apotheken te betalen. Men voorspelt reeds dat de schuldpositie van de sociale zekerheid in enige jaren zou kunnen oplopen tot dicht bij de Bfr. 1.000 mrd. De steeds aangroeiende werkloosheid is daar voor een groot deel debet aan, en daar in België de werkloze geen premie hoeft te betalen voor de sociale zekerheid wordt de inkomstzijde van de sociale zekerheid eveneens getroffen.

Voegt men bij dit trieste beeld nog het als een zwaard van Damocles boven België hangende failliet van het grootste deel van de in Wallonië gelegen staalindustrie en de ongunstige concurrentiepositie van de Belgische ondernemer, die hem voortdurend noopt tot nieuwe afslankingen of bedrijfssluitingen, dan heeft men zo ongeveer alle elementen bij elkaar die de economie van België bedreigen.

Men kan voorts niet ontkomen aan de wat afgezaagde ontboezeming dat men in België boven zijn stand heeft geleefd en nog leeft. Zowel overheid als burger. De Belgische werkgevers zullen steeds weer proberen aan te tonen dat de loonkosten in België de hoogste van de wereld zijn en men grijpt daarbij terug op EG-statistieken. De vraag is hoeverre die cijfers waarlijk vergelijkbaar en derhalve betrouwbaar zijn, kan men voorlopig buiten beschouwing laten. Doch de neutrale waarnemer kan in elk geval niet nalaten te constateren dat men in België nog geen serieuze inspanning heeft ondernomen om te komen tot inlevering van koopkracht. Zeker, de Belgische vakbeweging heeft geen ongelijk wanneer zij beweert dat de Belgische werknemer zich de laatste jaren matigend heeft opgesteld.

Buitensporige reële looneisen horen inderdaad tot het verleden, doch matiging is een ander begrip dan inlevering en men mag zich afvragen of een land op het goede spoor zit wanneer de werknemer niet alleen de volledige prijscompensatie ontvangt, doch daarboven zelfs nog een reële loonsverhoging van 1 tot 1½%, zoals dit jaar nog in België het geval is geweest. Vrijwel geen enkel land kan zich een dergelijke luxe nog permitteren en zeker België niet. Nu ziet het er niet naar uit dat er verder nog sprake zal kunnen zijn van nieuwe reële loonsverhogingen. Zelfs niet wanneer men zich meent te mogen beroepen op de steeds stijgende produktiviteit. Die stijging vloeit immers veeleer voort uit de afstoting van onrendabele arbeidsplaatsen dan uit een stijging van de individuele arbeidsprestatie. De grote strijd-vraag in België is derhalve de automatische loonindexatie geworden.

Dat de Belgische regering in september ten val zou komen, werd algemeen verwacht. Doch dat de aanleiding daartoe uit een geheel andere hoek zou komen, had vrijwel niemand durven voorspellen. Men is er namelijk al lang aan gewend dat Belgische regeringen komen en gaan als gevolg van taalstrijd of gewestvorming. Dat de regeringscrisis dit maal zou worden uitgelokt door de staalcrisis en de uitblijvende financiële steun aan de Waalse staalbedrijven had niemand voorzien. Alle insiders gingen er immers van uit dat de grote tijdbom onder de stoel van de regering de vraag was wanneer en hoe men zich zal „vergrijpen” aan die zeer heilige Belgische koe, de indexatie. Maandenlang waren er namelijk reeds van vele kanten formules aangedragen die de indexatie zouden moeten be-teugelen.

Het Belgische systeem verschilt fundamenteel niet veel van het Nederlandse. Terwijl in ons land echter de prijscompensatie twee maal per jaar telkens opnieuw van regeringswege wordt vastgesteld, is het Belgische systeem veel eenvoudiger. Iedere keer dat de index 2½% is gestegen, luidt de gong en weet de werkgever dat hij de volgende keer automatisch 2½% meer loon moet overschrijven. De Belgische werkgevers hebben thans verklaard die automatische indexering beu te zijn en reeds een jaar lang is men met een hardnekkig offensief bezig tegen dit vrijwel onneembare bolwerk. Dat bolwerk is zelfs inzet geworden in de verkiezingsstrijd, die de Waalse socialistische partij inging onder het motto: „behoud van koopkracht”.

De vakbeweging heeft tot dusverre een onwrikbaar „njet” laten horen op de vraag of het indexeringssysteem niet eens onder de loep moet. Nadat de Belgische socialisten zonder kleerscheuren uit de verkiezingsstrijd naar voren zijn gekomen, voelt men zich gesterkt in de strijd tegen iedere aanslag op dit recht, waarvan de Belgische socialistische vak-

bewegingsleider George Debunne, nog zeer onlangs op het statutair congres van zijn organisatie heeft verklaard dat het nimmer inzet kan worden van een compromis. „Wanneer België”, aldus Debunne, „én van de geïndustrialiseerde landen is met het laagste inflatieniveau, dan komt dat grotendeels omdat de indexering de regering verplicht een strikter prijsbeleid te volgen. Die zelfde indexering weerhoudt de regering er bovendien van de indirecte belastingen te verhogen, omdat iedere BTW-verhoging op den duur weer leidt tot hogere prijzen en dus tot nieuwe indexeringsrondes”.

Of iedereen dit betoog overigens zal onderschrijven is niet zeker. De resultaten van het prijsbeleid zijn bescheiden, terwijl de Belgische regering de laatste jaren niet anders heeft gedaan dan de BTW verhogen, zonder door enige vrees geremd te worden dat men met die verhogingen nieuwe indexeringen zou uitlokken. Vandaar misschien dan ook dat de Belgische regering de laatste maanden voor haar val de neiging had het oor te lenen aan degenen die formules voorstelden waarbij energieprijsverhogingen en BTW-verhogingen uit de index zouden worden gehaald. Naarstige rekenmeesters hebben via ingewikkelde econometrische modellen in de loop van dit jaar berekend dat alleen reeds de opschoning van de index voor energieprijzen tot gevolg zou hebben dat het aantal werklozen binnen 2 jaar met 16.000 zou kunnen dalen. Wanneer men alcohol en tabak uit de index zou halen, zou dat goed zijn voor 18.000 arbeidsplaatsen. Professor Maldague van het Nationaal Plan Bureau heeft zelfs berekend dat wanneer men slechts één indexatieronde zou toestaan een nuttig effect zou resulteren voor 48.000 mensen, om nog niet te spreken over het effect van een cumulatie van de verschillende plannen die onder namen als Maribel en Serena circuleerden! Maar België zou België niet zijn wanneer enige zwartkijkers niet hadden voorspeld dat die cijfers misschien wel correct zijn, doch een uiteenlopend resultaat zullen hebben in de Belgische gewesten. Waalse econometristen vrezen namelijk dat die tewerkstelling in sterkere mate Vlaanderen ten goede zou komen dan Wallonië.

Wat er ook van moge zijn, de psychologische oorlogvoering tegen de automatische indexering, die onverwacht en tot zeer groot ongenoegen van de Belgische en Europese vakbeweging steun kreeg van de zijde der Europese Commissie, is misschien tijdelijk even geluwd, doch het staat vast dat het indexeringsvraagstuk een van de eerste gangen op het menu van de nieuwe regering zal zijn. Een zeer heet gerecht! Het zou zelfs wel een van de vinnigste gevechten uit de naoorlogse Belgische geschiedenis kunnen uitlokken. Voelde aftredend premier Eyskens dat misschien ook toen hij onlangs op een min-

der tactisch geformuleerde vraag die hem werd gesteld ten antwoord gaf dat een inlevering in België van 10 tot 12% onvermijdelijk is? „Is een dergelijk offer werkelijk zo catastrofaal?“, zo wilde hij weten, „en zouden wij daarom tanks op de straathoeken moeten opstellen?“.

De socialistische vakbeweging heeft immers al aangekondigd dat men „in het offensief“ zal gaan wanneer de nieuwe regering de index of de koopkracht zou aanpakken.

Tussen al die financieel-economische en sociale problemen door speelt nog het drijven van de politici die geen sanering willen wanneer de staatkundige hervorming niet eerst daaraan vooraf gaat. Geen dag gaat voorbij dat Walen en Vlamingen elkaar de schuld geven van de economische achteruitgang, of elkaar verwijten dat de een teveel moet betalen voor de ander, of te weinig ontvangt uit de nationale pot. Voor iedere kubieke meter zand die in de in aanbouw zijnde haven van Zeebrugge wordt verplaatst moet men elders in het land compensatie hebben. Er zijn zelfs lieden geweest die van mening waren dat men compensatie moest hebben voor het

feit dat de nationale luchthaven op Vlaams grondgebied ligt! Men staat elkaar — voorlopig nog figuurlijk — naar het leven over kleuterschooltjes of stukjes Belgisch grondgebied waar normaal gesproken bijna geen hond zou willen wonen. En daarin schuilt het hopenloze van de Belgische situatie.

Er lijkt vrijwel geen oplossing mogelijk, noch voor het economische noch voor het politieke probleem. Alles in België moet worden verdeeld of opgesplitst. Iedere organisatie die zich respecteert heeft een Waalse of Vlaamse vleugel, wanneer men ten minste niet zonder meer besloten heeft helemaal uit elkaar te gaan. Sinds kort is daar nog een Vlaams en Waals parlement bijgekomen, met het simpele gevolg dat als laatste bindend element in de Belgische staat nog het Belgisch voetbalelftal overeind blijft staan, hoewel algemeen bekend is dat dat elftal uit tien Vlamingen bestaat. Zou daarom de enige waarheid die men in België nog over en weer wil erkennen zijn dat Vlamingen betere voetballers zijn?

E. A. van Traa